

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2020

Bc. Martina Vítěčková

Podpora čtenářství u dětí mladšího školního věku ve školní družině

Závěrečná práce

Studijní program:
Studijní obor:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Autor práce:
Vedoucí práce:

Bc. Martina Vítečková
Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Podpora čtenářství u dětí mladšího školního věku ve školní družině

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Martina Vítečková
<i>Osobní číslo:</i>	P18C00029
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Vypracovat pedagogický projekt na podporu rozvoje čtenářské gramotnosti a dalšího využití volného času u dětí mladšího školního věku.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- BEDNÁŘOVÁ, J., 2014. Literatura mě baví. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-045-3.
- EICHLEROVÁ, J., 2003. Pohádky pro malé i velké liberečanky. Liberec: Kalendář Liberecka.
- CHALOUPKA, O., 1995. Škola a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha: Victoria. ISBN 80-85865-41-6.
- KRAMPLOVÁ, I. a kol., 2002. Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-2011-0416-3.
- LEPILOVÁ, K., 2014. Cesty ke čtenářství. 1. vyd. Brno: Albatros. ISBN 978-80-266-0112-8.
- PRÁZOVÁ, I., HOMOLOVÁ, K., LANDOVÁ, H., RICHTER, V., 2014. České děti jako čtenáři. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-492-8.
- SMOLÍKOVÁ, K., 2017. Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1261-4.

Vedoucí práce:

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Píček, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

28. dubna 2020

Bc. Martina Vítečková

Anotace

Závěrečná práce se zabývá rozvíjením čtenářství ve školní družině. Cílem je vypracovat pedagogický projekt na podporu rozvoje čtenářské gramotnosti a dalšího využití volného času u dětí mladšího školního věku. Probudit zájem dětí mladšího školního věku o četbu a nalézt možnosti podpory jejich zájmu v odpoledním čase, který školní družina nabízí.

V první části práce jsou vymezeny pojmy, základní informace a poznatky z oblasti čtenářské gramotnosti, charakteristiky mladšího školního věku ve výuce i mimo ni.

V rámci praktické části s využitím knihy Pohádky pro malé i velké liberečánky, je předložen program pro rozvoj čtenářství, sloužící k rozvoji čtenářské gramotnosti a práci s textem. Ten neotřelým způsobem podporuje dětský zájem o knihu a čtení. Při tvorbě byly respektovány věkové zvláštnosti žáků prvního stupně základní školy.

Klíčová slova

Četba, čtenář, čtenářská gramotnost, čtenářství, pracovní listy, knihovna, kniha, školní družina, mladší školní věk.

Annotation

The final paper is concerned with the development of reading skills in an after school club. The goal is to formulate a pedagogical project to support the development of reading skills and further utilization of young school-aged children's free-time. To awake the interest of young school-aged children in reading and to find the opportunities regarding the support of their interests within the time that the after school club provides.

In the first part of the paper, the ideas, basic information and insights from the area of reading competence are defined as well as the characteristics of the schooling for young school - aged children, both during and outside of the teaching.

In the practical part, where the book “Pohádky pro malé i velké liberečánky” is also used, the plan for developing reading skill is presented. It is used to advance reading competence and working with text. The plan uniquely encourages children’s interest in the book and reading in general. The special needs of pupils in primary school were considered when creating the plan.

Key words

Reading, reader, reading competence, reading skills, worksheets, library, book, after school club, young school age.

Obsah

Úvod	10
1 Teoretická východiska pedagogického projektu	12
1.1 Dětské čtenářství a čtenářská gramotnost	12
1.1.1 Úroveň čtenářské gramotnosti dle výzkumů PISA	13
1.2 Literární komunikace s dětským čtenářem	13
1.3 Využití volného času a čtenářství dětí	14
1.4 Význam rodiny a školy v rozvoji čtenářství dítěte	15
1.4.1 Význam hry v rozvoji dětského čtenářství.....	16
2 Plán projektu.....	18
2.1 Cílová skupina	19
3 Průběh projektu	20
3.1 První týden	21
3.1.1 První den: Seznámení s průběhem projektu.....	21
3.1.2 Druhý den: Návštěva Krajské vědecké knihovny	21
3.1.3 Třetí den: Práce s pracovními listy	22
3.1.4 Čtvrtý den: Seznámení s knihou, ze které bude čteno	23
3.1.5 Pátý den: Zápis do Knihy mladého čtenáře	23
3.2 Druhý týden	24
3.2.1 První den: Četba pohádky	24
3.2.2 Druhý den: Procházka na místa z pohádky	24
3.2.3 Třetí den: Výtvarná práce	25
3.2.4 Čtvrtý den: Vypracování pracovních listů	25
3.2.5 Pátý den: Zápis do Knihy mladého čtenáře	25
3.3 Třetí týden.....	26
3.3.1 První den: Četba pohádky	26
3.3.2 Druhý den: Procházka k řece Nise.....	27

3.3.3	Den třetí: Jednoduché pokusy s vodou	27
3.3.4	Den čtvrtý: Aktivity na zahradě	28
3.3.5	Den pátý: Zápis do Knihy mladého čtenáře, poslech hudby.....	29
3.4	Čtvrtý týden	30
3.4.1	Den první: Četba třetí pohádky	30
3.4.2	Den druhý: Tematická výtvarná práce	31
3.4.3	Den třetí: Vytvoření vlastní pohádky.....	31
3.4.4	Den čtvrtý: Procházka na místo z pohádky.....	31
3.4.5	Den pátý: Zápis do Knihy mladého čtenáře, spaní ve školní družině.....	32
	Výsledky a závěry	34
	Literatura	37
	Přílohy	38

Ty čtoucí zdali víš, že z nesmírna se slovo klová a roste, jak s ním zacházíš.

F. Halas

Úvod

Cílem závěrečné práce je vypracovat pedagogický projekt na podporu rozvoje čtenářské gramotnosti a dalšího využití volného času u dětí mladšího školního věku. Pedagogický projekt se zaměřuje na rozvíjení **čtenářství a čtenářské gramotnosti** ve školní družině u žáků 1. - 4. stupně ZŠ.

V teoretické části práce jsou vymezeny jednak základní pojmy související s problematikou tj. čtenářská gramotnost, čtení a čtenářství, ale také, možnosti motivace a podpory rozvoje čtení u dětí mladšího školního věku.

V rámci praktické části s využitím knihy Pohádky pro malé i velké liberečanky, je zpracován program pro rozvoj čtenářství, sloužící k rozvoji čtenářské gramotnosti a práci s textem. Ten neotřelým způsobem podporuje dětský zájem o knihu a čtení. Při tvorbě byly respektovány věkové zvláštnosti žáků prvního stupně základní školy.

V období mladšího školního věku jde zejména o to probudit u žáků kladný vztah ke čtení. Cílem proto bude vytvořit jim v rámci školní družiny odpovídající prostor pro čtení a ukázat nové možnosti, které dětem pomůžou rozvíjet čtenářské návyky. Podpořit jejich zájem o četbu i v odpoledním čase, tj. v čase mimo školní vyučování. Ukázat jim, že kniha může být vhodným společníkem ve volném čase i když dnešní doba v možnostech trávení volného času nabízí celou řadu jiných aktivit a čtenářství opomíjí. Tzn., že kromě moderních technologií existuje i „papírová“ kniha, která pro ně může být nejen zábavou, ale i inspirací.

V dnešní době je důraz kladen více na upevňování techniky čtení, zároveň je ale třeba děti vést od počátků ke čtení s porozuměním. Proto bude koncept projektu vybrán a sestaven tak, aby respektoval věkové zvláštnosti a podporoval rozvoj čtenářských dovedností žáků 1. stupně ZŠ. Projekt má v dětech - žácích probudit zájem o čtení čtenářskými strategiemi a prožitkovou formou, které budou více podporovat dětský zájem o knihu a čtení.

Stěžejním prvkem projektu je využití knižní publikace: „**Pohádky pro malé i velké liberečanky**“, která neotřelou formou vypráví a poukazuje na zajímavá místa v Liberci a okolí. Dále jsou zařazeny navazující aktivity, které souvisí s přečteným příběhem

(pohádkou) z dané knihy a které podpoří chuť dětí ke čtení dalších příběhů. V projektu jsou využity tyto aktivity:

- výtvarná činnost, vypracovávání pracovních listů
- hudební ztvárnění některých příběhů, poslech hudby
- pohybová aktivita jak uvnitř školy (tělocvična), tak na školní zahradě
- procházky a výlety na místa, na které odkazuje přečtený příběh (pohádka)
- založení výletní knihy
- mapa Liberce a okolí kam budou děti zaznamenávat navštívená místa

1 Teoretická východiska pedagogického projektu

1.1 Dětské čtenářství a čtenářská gramotnost

Dětské čtenářství a čtenářská gramotnost jsou v poslední době tématy značně frekventovanými. Dětské čtení je předmětem zájmu rodičů, školy, knihoven, vydavatelů, knihkupců, ale také sdělovacích prostředků. Ačkoliv značné množství informací se získává prostřednictvím televize a jiných audiovizuálních médií, není pochyb o tom, že čtení stále zůstává a v budoucnu nepochybně zůstane základní kompetencí pro všechny způsoby získávání znalostí a zpracování informací. Čtení je faktickým klíčem k mediální kultuře a čtenářská gramotnost podstatně ovlivňuje úspěšnost dítěte v celém vzdělávacím procesu (Prázová, Homolová, Landová, Richter 2014, s. 9).

Naučit se číst znamená jednu z nejzásadnějších změn v připravenosti přijímat okolní svět. Dítě vstupuje do prvních ročníků školy vybaveno značnou vnímavostí a schopností přijímat nové podněty, výrazně větší, než by mělo o pět let později. Jeho vůdčí hnací silou je v těchto letech zvědavost a chuť. V této době se kladou základy k tomu, jak bude dítě vypadat za pět, deset, dvacet let. Proto je důležité, aby znalost čtení patřila k jeho celoživotním vybavenostem, aby s ní nejen mohl, nýbrž i chtěl zacházet v plné šíři a využil možností, jež nabízí (Chaloupka 1995, s. 5, 9, 10).

Ovládnutí techniky čtení v 1. třídě je přímo zvratem v duševním vývoji dítěte. Patří-li kniha k tzv. vtisku (imprintingu) raných zážitků, může ovlivnit celý život člověka: dává prostor jeho fantazii, poznání světa i sebe sama. Kniha pro děti vychází čím dále tím více, ale děti čtou méně než kdysi. Na současné adresáty textu totiž stále silněji působí nová technologická gramotnost a postupně roste nový typ „multimediálního čtenáře“, ovlivňovaného počítačovou hrou natolik, že „čte“ s textem i obrázky. Neztrácí však při tom smysl pro slovo a jeho kontexty? Umí dobře vnímat a chápat text? Nestává se málo gramotným čtenářem? Komunikuje tzv. internetovou mateřštinou, což se později přenáší i do jeho slovní zásoby a stylu mluvy (Lepilová 2014, s. 4, 44).

Čtenářská gramotnost nabývá účinnosti osvojením si čtenářských kompetencí, které jsou nezbytné k procesu čtení s porozuměním.

1.1.1 Úroveň čtenářské gramotnosti dle výzkumů PISA

Zkoumáním čtenářské gramotnosti se zabýval Mezinárodní výzkum PISA. Ten byl zaměřený na zkoumání tří úrovní gramotnosti (čtenářské, matematické a přírodovědné), prostřednictvím kterých se měří dovednosti a vědomosti v dané oblasti. Měření bylo vyhodnocováno na základě výzkumných metod testů a dotazníků. Výzkumná šetření proběhla v několika fázích od roku 2000 ve 30 zemích světa. Na rozdíl od předchozích výzkumů se primárně nesoustředil na vědomosti (obsah), ale na dovednosti, které reprezentují typy činností, jež mají žáci s textem provádět. 1. získávání informací 2. vytvoření interpretace, 3. posouzení textu.

Z tabulky uvedené v příloze č. 1, je zřejmé, že čeští patnáctiletí žáci prokázali ve srovnání se svými vrstevníky z ostatních zúčastněných zemí mírně podprůměrnou úroveň čtenářské gramotnosti. Výsledky žáků jsou zde prezentovány na škále, jejichž průměr je 500. Skóry dvou třetin testovaných žáků se nacházejí mezi hodnotami 400 a 600. V České republice dosahovali nejhorší žáci skóre blízkých hodnotě 200, nejlepší žáci skóre vyšších než 700. Přitom žák s nízkou úrovní čtenářských dovedností bude schopen vyhledat pouze jednotlivou informaci v jednoduchém přehledném textu. Žák s vyšší úrovní této dovednosti bude schopen vyhledat více informací v několika různých zdrojích, nalézt vztahy mezi nimi a poradit si i se zavádějícími informacemi (Kraplová 2002, s. 7 - 15).

I když výzkum probíhal na vzorku žáků jiné věkové skupiny, než kterou se zabývá tato seminární práce, je zřejmé, že základy k těmto dovednostem a tedy i výsledkům, byly položeny již v raném věku.

1.2 Literární komunikace s dětským čtenářem

Dětský čtenář je specifickým příjemcem uměleckého textu s ohledem na své mentálně psychické možnosti. Je charakteristický svou nevyváženou emocionalitou, smyslovostí, obrazností, hravostí a fantazií poznávání reality. Umělecké texty, které jsou určeny pro děti, respektují tyto odlišnosti a vycházejí z vývojových dispozic jedince. Psychologicky plní literatura funkci informativní a reflexivní, které se vzájemně prolínají. Vztah čtenáře ke knize je specifickým druhem sociální komunikace. Kladně vnímaný vztah literární tematiky a zaměřenosti čtenáře – dítěte vyvolává zaujetí a identifikaci s literárním hrdinou. Hovoříme o afinitě obsahu mysli a obsahu literatury (Bednářová 2014, s. 10).

Pro děti je často důležitější než žánrové sdělení, o kom či o čem kniha bude. Chtějí tedy něco o autech, koních či dinosaurech a neřeší, zda to bude populárně naučná kniha či veselé vyprávění. Pro holky a kluky jsou literární postavy o to důležitější, že se s nimi silně identifikují. Často se z knihy učí, nasávají nové informace, jako by se sami připravovali překonat stejné překážky jako jejich hrdina.

Čtenářství je celoživotní záliba a buduje se od narození. Proto rodiče a další z rodiny nabízejí dětem hrací knihy či omyvatelná leporela, miminům předčítají, přestože děti ještě ani nemluví. Čtení je návyk a lépe si knihu do svého života zařadí ten, kdo vidí u svých nejbližších, jak v knihách hledají zábavu, napětí či poučení.

Čtení také zrcadlí, co si myslí společnost a jaké jsou rozšířené představy o tom, na co by si měli kluci a holky hrát, jaký svět by si měli představovat. Při výběru postav pro knihu část holčiček volí tradičně dívčí témata, ale mnoho z nich se dožaduje knih o bojovnicích, závodnicích. Kluci se občas ozývají, že chtějí příběhy o princích či čarodějích.

Ve snaze představit knihu jako něco hodnotného a mimořádného vytvářejí pedagogové v dětech z rodin, kde se čtení příliš nepěstuje, dojem, že kniha je zboží mimořádně choulostivé. Takový ostych není v době současných technologií potřeba. Nenabádáme samozřejmě k ničení knih, ale přiznejme si, že samo čtení je důležitější než jednotlivý výtisk, který se čtením poničí (Smolíková 2017, s. 4, 9).

1.3 Využití volného času a čtenářství dětí

Volný čas – sloužící k odpočinku, ke znovunabytí energie, k zábavě, ale třeba také k nicnedělání – má nezanedbatelnou úlohu v lidském životě.

Čtení (dobrovolné, zájmové) je pouze jedním z obvyklých způsobů trávení volného času, který u dětí někdy existuje v symbióze, jindy doslova soupeří s mnoha různými jinými aktivitami nebo pouze s pasivním trávením času mimo školu, například u televize nebo sledováním filmů na počítači.

Prázová a sol., ve své knize uvádějí, že na základě dat získaných dotazováním rodičů dětí ve věku 6 – 8 let a totožného dotazování dětí ve věku 9 – 14 let bylo zjišťováno, jakou pozici zaujímá čtení ve struktuře dětských činností ve volném čase, tj. které činnosti jsou aktuálně atraktivnější a kterým naopak čtení konkuruje.

Mladší děti (6 -10 let) stráví jednoznačně nejvíce svého volného času buď u televize, nebo sledováním filmů na počítači či DVD přehrávači (asi 2,5 hodiny ve dnech kdy se děti ke sledování dostanou). Čtení knih obvykle zabere dětem 0,5 hodiny. Čtení knih bylo dětmi ve věku 6 – 8 let označeno jako čtvrtá nejčastější aktivita v každodenním volném čase (16 %), s velkým odstupem od prvních tří pozic (příprava do školy – 64 %, hraní doma nebo venku – 52 %, sledování televize – 50 %). Z toho vyplývá, že čtení dnes rozhodně nepatří mezi nejvyhledávanější aktivity, kterým by se české děti chtěly věnovat ve svém volném čase. Nemá snad čtení pro děti hodnotu? A je tomu tak kvůli požadavkům, které klade na osobnost dítěte – na jeho zaujetí, představivost, soustředěnost a výdrž. Nebo je zjištěný stav důsledkem přirozeného vývoje a restrukturalizace způsobu života moderního mladého člověka?

Volný čas dnešních dětí ovlivňují ve velké míře média (televize, internet) a také intenzivnější organizování volného času. Téměř třetina dětí (28 %) ve věku 6 – 8 let navštěvuje nějaký kroužek minimálně třikrát týdně. Pouze 10 % dětí nenavštěvuje kroužek žádný (Prázová, Homolová, Landová, Richter 2014, s. 51 - 57).

1.4 Význam rodiny a školy v rozvoji čtenářství dítěte

Významný vliv na rozvoj dětské fantazie má úloha předčítání, která mj. podporuje pozornost a paměť. Právě předčítání seznamuje dítě s knihou a jejím světem, o kterém by si se svými rodiči mělo povídat a sdělovat si tak vzájemně své dojmy z dané četby. Již v útlém věku děti rozeznávají písmena od obrazu a vnímají vyprávění pohádky svého rodiče. Předčítání rozvíjí mluvu a všechny rozumové schopnosti v předškolním věku, které by měly být podporovány právě rozhovory o přečteném. (Lepilová 2014, s. 7-8).

Takzvané předčtenářské období spadá do období věku dítěte, kdy ještě není schopné samo číst, tedy zhruba do poloviny 1. třídy. Význam předčítání knih v tomto vývojovém období potvrdil ve výzkumech G. Wels. Mimo jiné rozpoznal, že zkušenost z naslouchání je nedocenitelná, poněvadž pro dítě je přijímání poznatků ze slyšeného přípravou na vnímání samostatně čteného textu. Podle autora děti co neprošli etapou naslouchání, mají obvykle problémy se soustředěním při poslouchání ve škole a podle výzkumů mají i potíže s rozeznáváním znaků jednotlivých slov a často i s výukou čtení (Bednářová 2014, s. 14).

Rodiče vytvářejí dítěti příznivé prostředí, inspirují a také přímo či nepřímo motivují jeho rozvíjející se čtenářství. Těžko si ale představíme, že by si utvořilo vztah k literatuře dítě, které by rodiče čtenářsky podněcovali, ale ve škole by o četbě nepadlo ani slůvko. V počátečních ročnících školní docházky od první do čtvrté, páté třídy nemá literatura pro děti tak jednoznačně a pevně vymezené místo. Prostor určený literatuře (a dětskému čtenářství) v těchto ročnících je jen částečně „určen“ osnovami, striktními pravidly, regulami. Daleko více záleží na „vzájemné dohodě“. Taková dohoda může mít jen okrajovou platnost, může být dost volná, dosti proměnlivá, může nabýt nejrůznějších podob, podstatné u ní je, aby tak či onak literatura již nyní do školy patřila, aby si v ní našla nejen uplatnění, ale především smysl. Aby knížky měly tolik vlastního prostoru, že vstoupí do čtenářova prostoru životního. Prostor pro literaturu má být ze všeho nejvíce prostorem pro radost, pro potěšení dětí ze čtenářství.

První co k takovým cílům nevede, je poučování. Je třeba hledat onen prostor literatury ve škole ze strany právě opačné – nebudeme mluvit my, ať mluví děti. Podle výzkumů mají děti málo příležitostí se ve škole projevit a právě vlastní vyprávění dětí o četbě přineslo velice pozoruhodné a pozitivní výsledky. Opakem výkladu je beseda, nechme tedy děti, ať besedují (Chaloupka 1995, s. 65 - 99).

Rodiče, škola ale také knihovna tvoří základní trojúhelník podpory dětského čtenářství. Škola je místem, kde se dítě naučí technice čtení a cíleně získává další nové čtenářské podněty. Souběžně s rodinou a školou pak působí knihovna jako otevřená instituce, kam může dítě kdykoliv přijít a najít nepřebornou nabídku možností, jak se ještě více ponořit do světa knih a vybrat si to co potřebuje pro své vzdělání i svou zábavu. V tomto smyslu je knihovna nabízející „možnost číst si“ určitou protiváhou školy ukládající „povinnost číst si“ (Prázová, Homolová, Landová, Richter 2014, s. 101).

1.4.1 Význam hry v rozvoji dětského čtenářství

Hra je aktivita, jejímž prostřednictvím dítě přizpůsobuje skutečnost potřebám svého „já“. Pro dítě má tedy hra nenahraditelný účinek. Je jeho přirozeným projevem a díky ní dozrává v dospělou a stabilní osobnost. Herní aktivita vede i k podpoře sebevědomí a sebedůvěry. Je prostředkem povzbuzujícím dítě k vyššímu výkonu.

V literární výchově napomáhá hra nenásilně procesu vzdělávání. Podporuje rozvíjení vztahů mezi účastníky vyučovacího procesu, učí žádoucím formám komunikace a společenského chování, V rámci literární výchovy se nabízí řada možností využít hru jak motivačně, tak ve formě soutěží, kvízů, hraní rolí a stimulačních her, pro práci s informacemi, pro rozvíjení jazykových a komunikačních dovedností apod. (Bednářová 2014, s. 16, 17).

Velmi významnými pomocníky v rozvoji dětského čtenářství jsou pracovní listy (viz příloha č. 2), které jsou zpracovány např. v knižním titulu: *Zakousněte se do knihy, Netradiční úlohy, Čteme s porozuměním nebo Literatura mě baví a v mnoha dalších.* V pracovních listech čekají děti různorodé úkoly - dokreslování, doplňování, spojování či dopisování. Samotného čtení není v listech mnoho, k tomu ale slouží knihy. Smyslem úkolů je vytvářet pozitivní vazbu na knihy (Smolíková 2017, s. 3).

2 Plán projektu

Aktivity budou realizovány v rámci celostátní akce **Březen – měsíc čtenářů**.

Projekt bude rozdělen do 4 týdnů měsíce března. Bude probíhat v odpolední školní družině od 13:30 do 14:30. Všechny aktivity budou probíhat po obědě, na který je v rámci školní družiny nutné s dětmi dojít. V případě, kdy bude potřeba na aktivitu více času, bude s rodiči dohodnuto pozdější vyzvedávání dětí ze školní družiny.

Stěžejním prvkem projektu bude použití knižní publikace „**Pohádky pro malé i velké liberečáčky**“, která neotřelou formou vypráví a poukazuje na zajímavá místa v Liberci a okolí. Dále budou realizovány navazující aktivity, které budou souviset s přečteným příběhem (pohádkou) z dané knihy, a které podpoří chuť dětí ke čtení dalších příběhů. Jedná se o tyto aktivity:

- výtvarná činnost, vypracovávání pracovních listů
- hudební ztvárnění některých příběhů, poslech hudby, jednoduché pokusy
- pohybová aktivita jak uvnitř školy (tělocvična), tak na školní zahradě
- procházky a výlety na místa, na které odkazuje přečtený příběh (pohádka)
- založení Knihy mladého čtenáře
- mapa Liberce a okolí kam budou děti zaznamenávat místa, o kterých si přečtou

Hlavním cílem projektu bude vytvoření aktivit podporujících **rozvoj čtenářské gramotnosti** žáků 1. - 4. stupně ZŠ. Tzn. nejen umět pohádku (příběh) přečíst, ale také přečtenému textu porozumět a umět ho převyprávět vlastními slovy či jinak ztvárnit (kresba, píseň, pohybová aktivita...)

S tím související cíl ukázat dětem další možnost **využití volného času**. Tzn., že kromě moderních technologií existuje i „papírová“ kniha, která pro ně může být nejen zábavou, ale i inspirací.

Dalším a neméně důležitým cílem bude vzhledem k věkovému rozpětí ve skupině naučit děti **spolupracovat a vzájemně se od sebe učit**. Ti mladší tím, že pozorují počínání starších při aktivitách a ti starší se učí být pozorní a nápomocní vůči mladším žákům. Tj. využijeme práci ve skupině či v několika menších skupinách.

Dalším cílem bude v rámci vycházek a výletů, na základě přečtených pohádek, poznávat místo (město), ve kterém děti žijí. Tzn. naučit děti **orientaci ve městě a okolí**

a umění chovat se v městském prostředí. Podpůrnou činností k tomuto bude mapa Liberce a okolí, na které budou děti vyznačovat navštívená místa.

Dále budou **zapojeni rodiče**, kteří mohou dát dětem různé informační materiály, povyprávět o daném místě, fotografie, pohlednice ..., dále přečíst si s dětmi, příběhy, na které ve družině nezbude čas.

Každý týden bude začínat přečtením jednoho až dvou příběhů. Např. příběh "Jak si Modráček vyšlápl na nezbedníky". Příběh o vodníkovi a řece Nise, s přesahem do oblasti životního prostředí, následně budou prováděny výše zmíněné aktivity s tematikou vodník, voda. Dále vycházka podél řeky Nisy a povídání si o její ochraně, odkud pramení, kam odtéká, co do řeky patří a co ne, kdo v ní žije

Na poslední pátek měsíce bude naplánováno spaní dětí ve školní družině, podle vzoru akce knihoven nazvané Noc s Andersenem, která je každoročně pořádána knihovny na podporu dětského čtenářství.

2.1 Cílová skupina

Cílovou skupinou budou žáci navštěvující školní družinu základní školy ve věku 6 až 11 let v počtu 18 – 20 dětí. Ti budou podporováni v rozvoji svých individuálních schopností a v případě potřeby budou při některých aktivitách děleni do skupin s ohledem na tyto schopnosti. Projekt povedou dvě vychovatelky.

3 Průběh projektu

- První týden
 - 1. den: seznámení s plánem celého projektu
 - 2. den: návštěva Krajské vědecké knihovny
 - 3. den: práce s pracovními listy
 - 4. den: seznámení s knihou, ze které bude čteno - s prací autora, ilustrátora
vydavatele knih
 - 5. den: zápis do Knihy mladého čtenáře

- Druhý týden
 - 1. den: četba z knihy „Pohádky pro malé i velké liberečanky“
 - 2. den: procházka na místa z pohádky
 - 3. den: tematická výtvarná práce
 - 4. den: pracovní listy
 - 5. den: zápis do knihy mladého čtenáře

- Třetí týden
 - 1. den: četba druhé pohádky
 - 2. den: procházka na místo z pohádky
 - 3. den: pokusy s vodou
 - 4. den: aktivita na zahradě (v tělocvičně)
 - 5. den: zápis do Knihy mladého čtenáře, poslech hudby

- Čtvrtý týden
 - 1. den: četba třetí pohádky
 - 2. den: tematická výtvarná práce
 - 3. den: vytvoření vlastní pohádky
 - 4. den: procházka na místo z pohádky
 - 5. den: zápis do Knihy mladého čtenáře, přespání v družině

3.1 První týden

3.1.1 První den: Seznámení s průběhem projektu

Realizace projektu bude zahájena seznámením dětí s průběhem celé akce. Děti se usadí nejlépe na koberci, kreslech, polohovacích vacích či jiných podložkách pro jejich větší pohodlí a komfort. Tím se vzájemná komunikace co nejvíce odliší od běžné vyučovací hodiny a děti tím získají pocit nenucenosti a dobrovolnosti.

Projekt bude zahájen seznámením dětí s akcí Březen – měsíc čtenářů. Jde o akci podporující a propagující četbu, pořádaná je každoročně v měsíci březnu a navazuje na akci Březen – měsíc knihy. Vznikla v roce 2009 a jejím organizátorem je Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky.

Následovat bude vysvětlení všech aktivit, které budou s tímto projektem spojeny. Bude vyvěšena mapa Liberce a okolí, kam budou děti vyznačovat místa, o kterých budou číst. Bude založena Kniha mladého čtenáře. Do této knihy budou děti sami vkládat různé příspěvky k příběhu a místu, o kterém budou číst a které posléze navštíví. Starší děti budou vlastními slovy psát poznatky z těchto akcí, mladší děti doplní tyto zápisky kresbou. Tím si ve skupinách vyzkouší, jak se pracuje na vzniku knihy, tzn., budou spisovateli a ilustrátory.

3.1.2 Druhý den: Návštěva Krajské vědecké knihovny

Návštěva Krajské vědecké knihovny – seznámení dětí s prostorami knihovny. V dětské části dostanou děti možnost si sami najít knihu a prohlédnout, pročíst si jí. Děti budou seznámeny se systémem dělení knih (leporela, pohádky, dívčí romány, dobrodružné knížky, naučné) a řazení knih (podle abecedy) v dětské knihovně. Ale také s tím, jak jsou knihy v knihovně značeny a pravidly s jejich vypůjčováním.

Praktickým příkladem bude vypůjčení knihy Pohádky pro malé i velké liberečánky. Děti budou seznámeny s prací knihovníků. Bude jim vysvětleno, kdo jsou, co v knihovně dělají, děti jim budou moci položit dotazy. Důležitým bodem bude dětem ukázat, že knihovna je nejen místo, kde se půjčují knihy, ale je i kulturním a komunitním centrem, které stojí za to navštívit.

Součástí Měsíce čtenářů je mnoho doprovodných akcí, anket, soutěží či her. Dětem budou předány informace o těchto akcích ve formě letáčků. Tyto akce pak budou moci navštívit v rámci svého volného času.

V závěru prohlídky žáci obdrží přihlášky ke zřízení čtenářského průkazu. Po dohodě s rodiči si je vyplní a budou si moci zřídit čtenářský průkaz.

Děti budou dopředu upozorněny, aby dávaly pozor i po cestě do knihovny. Aby sledovaly cestu, kudy se do knihovny dostanou, jak se jmenují ulice, kterými budou procházet, jaké zajímavé, známé budovy budou po cestě míjet. Tyto poznatky pak budou využity v dalších částech projektu.

3.1.3 Třetí den: Práce s pracovními listy

Děti budou hravou formou, za pomoci pracovních listů k rozvoji čtenářství „Zakousněte se do knihy“, vypracovávat úkoly k tématu knihovna (viz. příloha č. 3). Nejdříve bude důležité si s dětmi všechny poznatky, které předchozí den v knihovně získaly zopakovat. Poté děti dostanou pracovní listy a na základě zadaných úkolů je budou postupně vypracovávat.

- Děti budou podle předložené mapky a nápovědy postaviček na ní nakreslených hledat cestu do knihovny. Knihovna na plánu není nijak vyznačena, proto ji po nalezení vybarví a označí nápisem či jinými znaky, které budou na knihovnu upozorňovat.
- Děti dostanou na stůl několik knih a pokusí se je seřadit podle toho, co se dozvěděly o řazení knih v knihovnách.
- Děti dostanou papírky, na kterých budou různé otázky a odpovědi na téma knihovna. Budou je muset k sobě správně přiřadit.

Děti budou rozděleny do pracovních skupin po 4 až 5. Vypracování těchto úkolů může být pojato jako soutěž mezi těmito skupinami. Je proto důležité dbát na to, aby každá skupina byla složena z dětí mladších i starších, tím bude zabráněno tomu, aby byla některá ze skupin ve výhodě. Výsledky soutěže budou zapsány na tabuli a nakonec budou děti odměněny malou sladkostí.

3.1.4 Čtvrtý den: Seznámení s knihou, ze které bude čteno

Děti budou seznámeny s knihou, ze které bude čteno. Povíme si něco o autorce Janě Eichlerové, ale také o lokalitě, o které kniha vypráví, to je o Jizerských horách, Liberci a okolí.

S dětmi bude dále diskutováno o tom, jak knihy vznikají, kdo je autor, kdo je ilustrátor, vydavatel, kde a jak se knihy tisknou. Jak si mohou knihu pořídit (koupí v knihkupectví, antikvariátu, na internetu, v knihovně), v jaké formě může kniha být (klasická papírová, elektronická, ale i audio kniha), jakou formu upřednostňují, jaké mají rády žánry, jestli jim četly rodiče, když byly malé, jestli čtou samy, kolik knih už přečetly, jaká je jejich oblíbená, jaký je jejich oblíbený hrdina, jestli čtou jejich rodiče, sourozenci....

Děti si namalují obrázek. Starší děti se pokusí nakreslit obálku své oblíbené knihy, mladší děti namalují svého oblíbeného hrdinu. Na pracovní stůl připravíme čtvrtky a různé druhy potřeb na malování (pastelky, voskovky, vodové barvy, tempery). Děti si pak sami vyberou, čím chtějí malovat.

3.1.5 Pátý den: Zápis do Knihy mladého čtenáře

Bude založena Kniha mladého čtenáře. Starší děti si zahrají na spisovatele a napíší své zážitky, poznatky, dojmy a pocity z návštěvy a prohlídky Krajské vědecké knihovny. Mladší děti si zahrají na ilustrátory a namalují obrázek na téma, co se mi v knihovně nejvíce líbilo. Vytvořené práce budou vloženy do již zmíněné knihy.

Poté děti využijí poznatků získaných při cestě do knihovny a na mapě Liberce najdou a označí místo kde se knihovna nachází a budou se snažit najít i cestu, kterou do knihovny došly. Pro odlišení a lepší orientaci bude lepší každé navštívené místo a cestu v dalších týdnech označovat a zakreslovat jinou barvou. Při této činnosti bude nutná velká dopomoc vychovatelek, které na základě informací budou s dětmi tyto cesty zakreslovat.

3.2 Druhý týden

3.2.1 První den: Četba pohádky

Týden bude zahájen četbou příběhu ze zvolené knihy. Děti se budou při četbě příběhu střídát. Aby byla zachována dobrovolnost, budou vybrány jen ty děti, které se samy přihlásí.

Pohádky budou dopředu zvoleny vychovatelkou, protože bude nutné udělat přípravu následujících aktivit na celý týden.

Prvními pohádkovými příběhy budou:

- Pohádka pro Martina – O dvou hodných strašidlech
- Pohádka pro Jakuba – Jak Neptíkovi netekla do kašny voda

Děti se v přečtených pohádkách seznámí nejen se čtyřmi libereckými strašidélky - strážcem kašny Neptíkem, ochráncem řeky Nisy vodníkem Modráčkem, strašidélkem Valdou, který bydlí ve Valdštejnských domcích a všechno ví a svítícím strašidélkem Tonkem, co bydlí ve věži kostela svatého Antonína. Ale také s místy, ve kterých tato strašidélka bydlí, a s jejich historií. Na základě toho pak bude naplánována procházka na druhý den.

Po přečtení příběhu bude s dětmi diskutováno:

- Zda se jim pohádka líbila?
- Jestli rozuměly všemu, o čem se v pohádce hovořilo?
- Zda místo, o kterém bylo čteno, znají, někdy ho navštívily?
- Budou vyzvány, aby se pokusily vlastními slovy pohádku vyprávět.

3.2.2 Druhý den: Procházka na místa z pohádky

S dětmi se vypravíme na místa, o kterých jsme četli. Protože zde budeme muset počítat s větší časovou náročností, dohodneme dopředu s rodiči, aby si děti začali vyzvedávat až v 15:00 hodin a ne ve 14:30 hodin, jak jsou zvyklí.

Procházka bude zahájena ve 13:30 hodin od školní jídelny a postupně s dětmi projdeme Větrnou ulicí kolem Valdštejnských domků, Železnou ulicí podél kostela svatého Antonína, zamíříme na Nerudovo náměstí, kde dříve stále Neptunova kašna a nakonec

dojdeme na náměstí Eduarda Beneše, kde bylo původní místo kašny a kam byla Neptunova kašna znovu umístěna. U jednotlivých míst si budeme s dětmi povídat o tom, co si zapamatovaly z přečtených pohádek a jednoduchou formou informace doplníme o další zajímavosti k těmto místům.

Cestou budeme děti na jednotlivých místech fotografovat. Fotky budou poté součástí Knihy mladého čtenáře.

3.2.3 Třetí den: Výtvarná práce

Děti dostanou za úkol vytvořit liberecká strašidýlka. Na práci dostanou roličky od toaletního papíru, barevný papír, krepový papír, vlnu, lepidlo, nůžky. S tohoto materiálu si děti podle svého výběru vyrobí jedno strašidýlko. Menším dětem budou vychovatelky pomáhat, především s vystřihováním různých tvarů. Hotové výrobky budou vystaveny ve školní družině.

3.2.4 Čtvrtý den: Vypracování pracovních listů

S dětmi budeme diskutovat o tom, že každý má jiné čtenářské chutě. Budeme se jich ptát:

- Jakým hrdinou by chtěly být?
- Jaká postava v literatuře se jim nejvíce líbí a proč?
- Kdyby napsaly svou vlastní knihu, o čem by byla?
- Jaký název by této knize daly?
- Jaký by měla mít jejich kniha konec (dobrý, špatný, neuzavřený) a proč?

Poté jim budou dány pracovní listy s prázdnou knižní obálkou a ony na ní namalují svého hrdinu a napíší název, jaký by této knize daly.

Všechny práce budou opět vloženy do Knihy mladého čtenáře.

3.2.5 Pátý den: Zápis do Knihy mladého čtenáře

Děti si opět zahrají na spisovatele či novináře a ilustrátory. Rozdělí se do skupin, kde starší děti sepíší příběh, článek z pondělní procházky po místech z Pohádky pro Martina –

O dvou hodných strašidlech a Pohádky pro Jakuba – Jak Neptíkovi netekla do kašny voda. Vychovatelky v této činnosti dětem pomůžou návodnými otázkami.

- Odkud jsme na procházku vyšli?
- Jakými částmi (ulicemi) Liberce jsme prošli?
- K jakým místům jsme postupně došli?
- Jaká strašidylka na jednotlivých místech bydlela?
- Jak tato místa vypadala?
- Co se na procházce dozvěděli nového?
- Které místo je nejvíce zaujalo?
- Jaké bylo počasí?
- Jak se jim procházka líbila (nelíbila)?

Mladší děti nakreslí k těmto příběhům obrázků. Pro tyto kresby budou zvoleny pastelky. Vše bude vloženo do Knihy mladého čtenáře. Do knihy budou také vloženy fotografie pořízené na akci

Poté děti s pomocí vychovatelek opět zakreslí cestu, kterou na procházce prošli do mapy Liberce. Navštívená místa označí barevnými špendlíky.

3.3 Třetí týden

3.3.1 První den: Četba pohádky

Týden bude opět zahájen četbou pohádek. Tentokrát budou vybrány:

- Pohádka pro Lukáška – Jak si Modráček polepšil
- Pohádky pro Petříčka – Jak si Modráček vyšlápl na nezbedníky

Obě dvě pohádky úzce souvisí s řekou Nisou. První pohádka: „Jak si Modráček polepšil“ vypráví o tom, jak byla řeka Nisa dříve znečištěná barvami, které do řeky lidé vypouštěli z továrny. Proto se ze zeleného vodníka stal vodník modrý a začalo se mu říkat Modráček. Druhá pohádka vypráví o tom, že i dnes existují lidé, kteří řeku různě znečišťují. Proto budou aktivity směřovat nejen na rozvoj čtenářství, ale budou mít i přesah do ochrany životního prostředí.

Opět budou vybrány děti, které budou chtít pohádky přečíst. Po přečtení pohádky bude s dětmi diskutováno nejen o samotném příběhu, ale také o otázkách spojených s ekologií.

- Jak si myslí, že by se lidé měli v přírodě chovat?
- Jestli oni sami někdy udělali něco, co vedlo k znečištění přírody?
- Jestli se to pokusili napravit a jak?
- Jestli viděli někoho jiného přírodu znečišťovat a jak se zachovali?
- Jak reagoval ten, kdo znečištění způsobil (zda uznal chybu či nikoliv)?
- Jestli se někdy zúčastnili akce na ochranu životního prostředí?
- Zda třídí odpad a jak by se odpad měl správně třídit?

Nakonec si s dětmi povíme a ukážeme, kde řeka Nisa pramení, kde protéká Libercem a kam se vlévá.

3.3.2 Druhý den: Procházka k řece Nise

Procházka bude zahájena od jídelny ve 13:30 hodin a pokračovat bude po liberecké cyklostezce, která z velké části vede podél řeky Nisy a je z cyklostezky dobře viditelná. Přechází se zde i po několika mostech, kde budeme moci s dětmi sledovat, zda je v řece nějaký život. Povídat si budeme o tom, jací živočichové v řece žijí, jaké děti znají vodní rostliny, ale také o tom, jak se voda do řek dostává, jaký je koloběh vody v přírodě.

Návrat bude ve 14:30 hodin, tzn. v čase, kdy jsou rodiče zvyklí si své děti vyzvedávat. Nebude proto nutné nijak speciálně rodiče na tuto akci upozorňovat.

3.3.3 Den třetí: Jednoduché pokusy s vodou

Jelikož pohádkové příběhy pro tento týden budou úzce spojeny s vodou, ukážeme třetí den dětem několik jednoduchých pokusů.

- Dětem ukážeme, jak dříve vypadala řeka Nisa, když se do ní ještě vypouštěly barvy z továrny. Na stůl si připravíme průhledné nádoby s vodou. Do čisté vody začneme přidávat různé barvy. S dětmi budeme pozorovat, jak se barvy postupně rozpouští a voda se zbavuje. Základní barvy jako je žlutá, červená, modrá a zelená budeme pak

míchat dohromady a děti budou hádat jaká barva při smíchání jednotlivých barev (např. červená se žlutou) vznikne.

- Dětem ukážeme jednotlivá skupenství vody a tím jim lépe přiblížíme koloběh vody v přírodě. Začneme zmraženou vodou. Vodu dáme zmrazit den předem. Led dáme opět do průhledné sklenice a budeme s dětmi pozorovat, jak se v teple postupně rozpouští. Vysvětlíme jim, že takto odtává sníh a led z hor a stéká do potoků, ty se stékají a vytváří řeku a řeky se vlévají do moře. Z moře se odpařuje, to jim bude znázorněno zahřátím vody na bod varu. Přiložením skla nad stoupající páru a jejím vysrážením pak dětem znázorníme, jak se pára změní v déšť a voda se dostane zpět na zem.
- Nakonec přidáním soli do vody bude dětem ukázán rozdíl mezi chutí vody ve sladkovodních vodách a moři.
- Dětem bude nakonec doporučena literatura, ve které tyto a spoustu jiných pokusů či vysvětlení různých přírodních zákonitostí mohou nalézt.

3.3.4 Den čtvrtý: Aktivity na zahradě

Čtvrtý den třetího týdne projektu budou probíhat aktivity na školní zahradě. Celý týden bude zahájen četbou pohádek o řece Nise, proto i tyto aktivity budou souviset nejen se čtenářstvím, ale i s vodou a ochranou životního prostředí. Tato činnost je opět více časově náročná, proto bude nutné posunout čas odchodu dětí ze školní družiny o půl hodiny tj. na 15:00 hodin. Nutné také bude připravit aktivity, které budou na zahradě probíhat dopředu. Vychovatelky budou muset mít předem vymyšlené i jejich rozmístění na zahradě, aby jejich instalace zabrala co nejméně času.

Připravené budou:

- Papírové ryby, na kterých budou zezadu připevněny magnety, pruty zhotovené s proutků a bavlnky. Rybky budou rozházeny na trávě. **Úkolem bude** pomocí proutků tyto ryby nacytat.
- Odpad – plastové lahve, sáčky, víčka, plechovky, papír, knihy, skleněné lahve, tašky na tříděný odpad. **Úkolem bude** správně rozdělit tyto různé druhy odpadu do tašek. Zajímavé bude pozorovat, kam děti dají knihy. Po vytrídění odpadu, s nimi bude diskutováno o tom, kam si myslí, že by bylo lepší knihy

dát (antikvariát, knihovna, budky na knihy, nemocnice, kavárny, prodej přes internet.....)

- Větší plastová nádoba s vodou, kam budou dány různé věci. **Úkolem bude** vyčistit rybník. Děti vyberou věci, které do vody nepatří.
- Kartičky s různými vodními živočichy. **Úkolem bude** správně k sobě přiřadit obrázek a název živočicha a rozdělit, kteří živočichové jsou sladkovodní a kteří mořští.
- Pěnové desky, ze kterých bude vytvořen chodníček, děti po nich budou přeskakovat jako po kamenech ve vodě. **Úkolem bude** dostat se na druhou stranu bez toho, aby šláply mimo tyto desky.
- Kartičky s otázkami, které se budou vztahovat k probíhajícímu projektu. **Úkolem bude** prostřednictvím těchto otázek uhodnout správné slovo (např. knihovna, ilustrátor, spisovatel)
- Puzzle. **Úkolem bude** složení obrázku, které ukáže správné vyřešení.

Děti budou rozděleny do skupin, podle aktuálního počtu do dvou až tří, aby při plnění daných úkolů byly zapojeny všechny. Děti budou chodit po jednotlivých stanovištích. Budou nejen plnit jednotlivé úkoly, ale součástí každého stanoviště bude kartička s otázkou vztahující se k četbě, čtenářství. Ty budou po cestě sbírat. Po splnění všech úkolů se u stolů pokusí na tyto otázky odpovědět. Po správném zodpovězení otázek řeknou, jaké slovo si myslí, že má vyjít. Pro ověření své odpovědi dostanou puzzle. Po jejich složení zjistí, zda odpověděly správně či nikoliv.

3.3.5 Den pátý: Zápis do Knihy mladého čtenáře, poslech hudby

Děti si opět zahrají na spisovatele či novináře a ilustrátory. Rozdělí se do skupin, kde starší děti sepíší příběh, článek. Jelikož už si tuto činnost vyzkoušely v předešlých týdnech, dostanu tentokrát za úkol sepsat aktivit celého týdne. V případě potřeby, budou vychovatelky opět připraveny dětem v této činnosti pomoci. Mladší děti dostanou za úkol nakreslit obrázek. Tento týden budou pro výtvarnou práci zvoleny vodové barvy.

Pro navození atmosféry a lepší inspiraci bude dětem puštěna skladba Vltava od Antonína Dvořáka.

Poté děti s pomocí vychovatelek opět zakreslí cestu, kterou na procházce prošly do mapy Liberce. Navštívená místa označí barevnými špendlíky.

3.4 Čtvrtý týden

3.4.1 Den první: Četba třetí pohádky

První den posledního týdne projektu bude opět zahájen četbou pohádky z knihy Pohádky pro malé i velké liberečanky. Tentokrát bude zvolena:

- Pohádka pro Martinku – O víle, která hlídala libereckou radnici

Pohádka vypráví příběh o vládci Jizerských hor Jizerákovi, který vyslal vílu Liběnkou hlídat Libereckou radnici a dohlížet na to, aby tam chodili jen samí hodní lidé. Jako dar Liberečanům dá Jizerák Liběnce do ruky kouzlo. Když se dotkne oken, změní se z obyčejných na krásná barevná.

Opět budou vybrány děti, které budou chtít pohádku přečíst. S dětmi bude posléze o pohádce diskutováno:

- Zda ví, kde liberecká radnice stojí.
- Jestli ví, co se na radnici nachází.
- Kdo na radnici sídlí.
- Co všechno si mohou na radnici vyřídit.
- Jestli už někdy byly na radnici s rodiči něco zařizovat.
- Jestli už někdy byly uvnitř na prohlídce.

Na závěr budou seznámeny s webovými stránkami statutárního města Liberce, kde si budou moci dohledat veškeré informace týkající se nejen liberecké radnice a kde také naleznou virtuální prohlídku radnice.

Poté jim budou rozdány sepsané instrukce na páteční spaní ve školní družině.

3.4.2 Den druhý: Tematická výtvarná práce

Tento den si děti zkusí vytvořit okenní vitráže, které svým kouzlem vytvořila Liběňka na liberecké radnici. Dětem budou nabídnuty různé předtištěné šablony. Menší děti si je budou moci vybarvit pastelkami nebo fixy. Starší děti dostanou barevné papíry a budou vytvářet koláž. Výtvořky budou vystaveny v prostorách školní družiny.

3.4.3 Den třetí: Vytvoření vlastní pohádky

Na třetí den bude pro děti připravena odpočinková činnost podle známého zábavného pořadu Partička. Děti si sednou do kruhu a budou postupně na zadané téma skládat pohádku. Vše bude nahráváno, pak bude přehrána a bude přepsána do papírové podoby a vložena do Knihy mladého čtenáře. Tímto si děti nejen vyzkouší jeden z druhů spisovatelské práce, ale také pohotovost, kreativitu, rychlé myšlení, procvičí si slovní zásobu a v neposlední řadě skupinovou práci a spolupráci.

3.4.4 Den čtvrtý: Procházka na místo z pohádky

Na tento den bude s dětmi naplánována prohlídka Liberecké radnice. Prohlídku bude nutné zajistit dopředu. Objednávky skupin přijímá Městské informační centrum Liberec a to vždy jen písemnou formou (fax, e-mail, pošta). V případě větší skupiny nebo mimořádné prohlídky je nutno zaslat objednávkou nejméně týden dopředu. V období od října do května jsou komentované prohlídky liberecké radnice pouze ve čtvrtek 9:00 - 15:00 hodin každou celou hodinu. Za nepříznivého počasí není z bezpečnostních důvodů přístupná věž. Prohlídka radnice je ve školním roce pro ZŠ, SŠ a VŠ v rámci výuky s vyučujícím zdarma. Prohlídky jsou rozděleny do tří prohlídkových okruhů. V rámci našeho projektu bude zvolen I. okruh, který zahrnuje chodby, obřadní síň, balkon a věž. Doba prohlídky je cca 45 minut. Během prohlídky budou pořizovány fotografie, které budou vloženy do Knihy mladého čtenáře.

Začátek akce bude u školní jídelny ve 13:30 hodin. Prohlídka bude více časově náročná, proto bude s rodiči předem dohodnuto pozdější vyzvedávání dětí ze školní družiny a to na 15:00 hodin.

3.4.5 Den pátý: Zápis do Knihy mladého čtenáře, spaní ve školní družině

V čase od 13:30 do 14:30 hodin bude probíhat poslední zápis do Knihy mladého čtenáře. Tentokrát budou všechny děti jak spisovateli, tak ilustrátory. Sepíší krátký příběh z akce předchozího dne a také si k němu nakreslí obrázek. Zvolena bude tuš a vodové barvy.

Poté děti s pomocí vychovatelek opět zakreslí cestu, kterou na procházce prošly, do mapy Liberce. Navštívená místa označí barevnými špendlíky.

S dětmi bude zopakováno, co vše si mají na noční spaní v družině přinést a znovu upřesněn čas, kdy budou do školy přicházet.

Večer, bude zahájen debatou o právě ukončeném projektu, (co děti nejvíce zaujalo, kde se jim nejvíce líbilo, které příběhy, aktivity, vycházky), následovat bude čtení a prohlídka Knihy mladého čtenáře. Děti si přinesou vlastní knihu, kterou právě čtou nebo kterou mají nejraději, a seznámí s ní ostatní děti. Na základě jejich volby bude vybrána kniha, ze které jim bude před spaním čteno.

Pro děti budou na večer připraveny hry související se čtenářstvím:

- Pátrací hra: Po chodbách školy budou rozmístěny stanoviště, na kterých budou děti plnit zadané úkoly, odpovídat na otázky. Např. na jednotlivých lístečcích budou napsány úryvky z pohádek, děti budou muset poznat, z jaké pohádky úryvky jsou. Bude napsán jeden ze známé literární dvojice, děti budou muset napsat druhé jméno. Budou muset vyjmenovat alespoň 4 literární žánry, vyjmenovat 6 literárních autorů, jaká oddělení najdou v knihovně apod.
- Hra na paměť: Hlasitě a srozumitelně přečtu řadu deseti slov. Děti se jich snaží co nejvíce zapamatovat a zapsat na papír. Následuje krátká společná kontrola zapsaných slov. Poté řadu slov rozšířím o další tři slova, děti na další papír napíší, která to byla.
- Rozšiřování slovní zásoby: Slovní fotbal na zadané téma.
- Pantomima: Vychovatelka řekne zvolenému dítěti, jaké literární dílo bude předvádět, ostatní budou hádat. Kdo uhodne, půjde předvádět.
- Hra: Hádej, kdo jsi? Děti si sednou do kruhu, na čelo jim bude nalepeno jméno literární postavy. Děti se budou postupně ptát a zjišťovat kdo jsou. Ostatní děti budou na otázky daného dítěte odpovídat. Jednotlivé odpovědi si budou muset

zapamatovat, než na ně v kruhu zase přijde řada. Vyhraje ten kdo uhodně jako první.

Rodiče donesou dětem jídlo na večeři a snídani, děti si ho pak společně sní.

Výsledky a závěry

Cílem mé práce bylo vytvořit pedagogický projekt čtenářské výchovy ve školní družině pro žáky 1. stupně základní školy, provést jeho realizaci a vyhodnocení. Dále popsat program, který povede k rozvoji čtenářství a čtenářské gramotnosti u těchto dětí ve vybrané školní družině. Závěrečná práce „Rozvoj čtenářství u dětí mladšího školního věku ve školní družině,“ si kladla za cíl zajímavou formou integrovat čtenářství a zájem o literaturu do volnočasových aktivit dětí.

V dnešní přetechnizované době by měla být četba součástí každého z nás. Neměla by být opomíjena v žádné fázi našeho života a měla by začít probíhat již od raného dětství. Hlavní roli v tomto období musí mít výchova v rodině. Je důležité, aby se tyto návyky prohlubovaly a u dětí co nejvíce automatizovaly. V pozdějším věku jsou dalším neméně důležitým faktorem výchovy dětí ke čtenářství školská a zájmová zařízení, která prostřednictvím svých výukových metod a programů vedou děti k rozvoji této činnosti.

U dětí mladšího školního věku, je velmi důležité, aby každá činnost, kterou provádějí, byla co nejvíce zábavná a hravá. Aby byly do této činnosti vtaženy a nesla co nejvíce znak dobrovolnosti. To platí o to více u aktivit prováděných mimo vyučovací dobu, tedy i pro aktivity ve školní družině.

Právě z tohoto důvodu bylo pro mě velmi důležité, aby pro děti byly jednotlivé teoretické činnosti co nejvíce převedeny do zábavné činnosti praktické, kde by si mohly jednotlivé činnosti vyzkoušet, takzvaně osahat, a tím si je i lépe osvojit a zapamatovat. Aby si každou činností tohoto projektu uvědomovaly provázanost četby s běžným životem. Cílem bylo tedy především, aby si děti po skončení tohoto projektu uvědomovaly, že četba a čtenářství není jen něco pro zkrácení nudy a bezduchého naplnění volného času, ale že touto formou mohou načerpat velké množství informací, které se pak dají využít v každodenním životě. Při venkovních aktivitách, hrách a plnění jednotlivých úkolů si nejen ucelily své poznatky, ale naučily se také vzájemné spolupráci, respektu a ohleduplnosti.

Děti byly, na začátku každé lekce, seznámeny s obsahem a pravidly jednotlivých aktivit. K jednotlivým aktivitám bylo přistupováno s ohledem na věk žáků a důraz byl kladen na činnosti netradiční a pestré, které vzbudí zájem dětí, ale zároveň nejsou časově náročné. V projektu se proto pracuje s dětskou literaturou, která je dětem této věkové kategorie nejbližší a nejsrozumitelnější. Od té se pak odvíjí veškeré následné aktivity.

Tematické procházky, plnění zadaných úkolů jako byla např. výtvarná činnost, soutěže, jednoduché chemické a fyzikální pokusy, práce s pracovními listy, přiřazování pojmů k obrázkům, dokreslování jednotlivých situací, spojování správných dvojic atd. vzbuzovaly v dětech větší zájem o tento projekt. Bylo pěkné pozorovat, jak děti spolupracovaly. Jak zaujatě plnily jednotlivé úkoly, vzrušeně komunikovaly, jak se při chybě vzájemně opravovaly a samy od sebe odůvodňovaly, proč je to právě tak.

U některých akcí bylo nutné počítat s překážkami. Především u venkovních aktivit je to překážka v podobě počasí, proto je nutné mít vždy v záloze náhradní program nebo náhradní prostory. Dále u většiny aktivit je velkou překážkou nedostatek času, proto je nutné počítat s tím, že nebude každá aktivita úplně dokončena a musíme být připraveny na to, že bude nutné tyto aktivity časově upravovat a omezovat. Velký zřetel se také musí brát na věkové rozpětí a tím i různou rozumovou úroveň dětí docházejících do školní družiny. Některé aktivit proto musí být připraveny ve dvou úrovních obtížnosti. Také příprava jednotlivých aktivit (výroba pomůcek, materiálů, ale také venkovních činností) je spojena s dosti velkou časovou náročností.

Celkový projekt byl v rámci zpětné vazby dětmi hodnocen kladně. Na základě metody pozorování a ověřování zvolených aktivit v průběhu projektu jsem zjistila:

- že velká část dětí nikdy nenavštívila Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci
- že děti velmi rády čtou, bohužel však nemají dostatek prostoru a klidu k četbě ve školní družině.
- jaké druhy žánrů žáky 1. stupně přitahují

Proto bych navrhovala, na základě těchto zjištění, větší spolupráci mezi školní družinou a knihovnou. Veškeré aktivity Krajské vědecké knihovny bohužel probíhají v dopoledních hodinách, tedy v době školní výuky, nebo naopak v době odpolední, kdy školní družina již není v provozu.

Dále si myslím, že by bylo dobré v rámci školy zřídit čtenářský koutek, který by mohl sloužit jako čtenářské a zároveň odpočinkové místo, ale také jako místo, kde by se mohly, podle vzoru knihoven konat různé besedy, předčítání, promítání a hry související se čtenářstvím.

Myslím si, že z reakcí, které jsem v průběhu projektu od dětí dostávala, může být tento pedagogický projekt hodnocen kladně a být vhodným doplněním procesu učení, vhodnou

přípravou do vyučování a může přispět začínajícím čtenářům v rozšiřování čtenářských obzorů.

Celý program probíhal nad mé očekávání. I za tak krátkou dobu bylo možné monitorovat zvýšený zájem dětí o literaturu a čtenářství. Bylo možné vnímat jejich potřeby a přání, jako začínajících čtenářů, a reagovat na ně. Dle zjištěných poznatků jim nabízet zajímavé knižní tituly. Osobní přínos spatřuji v možnosti hlouběji proniknout do problematiky čtenářské gramotnosti dětí mladšího školního věku, vyzkoušet si zvolené aktivity v praxi a moci je v následných projektech dále rozvíjet a zdokonalovat.

Literatura

BEDNÁŘOVÁ, J., 2014. *Literatura mě baví*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-045-3.

EICHLEROVÁ, J., 2003. *Pohádky pro malé i velké liberečanky*. Liberec: Kalendář Liberecka. ISBN (váz.)

CHALOUPKA, O., 1995. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a. s. ISBN 80-85865-41-6.

KRAMPLOVÁ, I. a kol., 2002. *Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-2011-0416-3.

LEPILOVÁ, K., 2014. *Cesty ke čtenářství*. 1. vyd. Brno: Albatros. ISBN 978-80-266-0112-8.

PRÁZOVÁ, I., HOMOLOVÁ, K., LANDOVÁ, H., RICHTER, V., 2014. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-492-8.

SMOLÍKOVÁ, K., 2017. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1261-4.

Přílohy

Příloha č. 1: Úroveň vědomostí a dovedností žáků ve sledovaných oblastech

TABULKA 1

Úroveň vědomostí a dovedností žáků ve sledovaných oblastech

Čtenářská gramotnost		Matematická gramotnost		Přírodovědná gramotnost	
Země	Průměr	Země	Průměr	Země	Průměr
Finsko	546 ▲	Japonsko	557 ▲	Korea	552 ▲
Kanada	534 ▲	Korea	547 ▲	Japonsko	550 ▲
Nový Zéland	529 ▲	Nový Zéland	537 ▲	Finsko	538 ▲
Austrálie	528 ▲	Finsko	536 ▲	Velká Británie	532 ▲
Irsko	527 ▲	Austrálie	533 ▲	Kanada	529 ▲
Korea	525 ▲	Kanada	533 ▲	Nový Zéland	528 ▲
Velká Británie	523 ▲	Švýcarsko	529 ▲	Austrálie	528 ▲
Japonsko	522 ▲	Velká Británie	529 ▲	Rakousko	519 ▲
Švédsko	516 ▲	Belgie	520 ▲	Irsko	513 ▲
Rakousko	507 ▲	Francie	517 ▲	Švédsko	512 ▲
Belgie	507 ▲	Rakousko	515 ▲	Česká republika	511 ▲
Island	507 ▲	Dánsko	514 ▲	Francie	500 ●
Norsko	505 ●	Island	514 ▲	Norsko	500 ●
Francie	505 ●	Lichtenštejnsko	514 ▲	USA	499 ●
USA	504 ●	Švédsko	510 ▲	Maďarsko	496 ●
Dánsko	497 ●	Irsko	503 ●	Island	496 ●
Švýcarsko	494 ●	Norsko	499 ●	Belgie	496 ●
Španělsko	493 ▼	Česká republika	498 ●	Švýcarsko	496 ●
Česká republika	492 ▼	USA	493 ●	Španělsko	491 ▼
Itálie	487 ▼	Německo	490 ▼	Německo	487 ▼
Německo	484 ▼	Maďarsko	488 ▼	Polsko	483 ▼
Lichtenštejnsko	483 ▼	Rusko	478 ▼	Dánsko	481 ▼
Maďarsko	480 ▼	Španělsko	476 ▼	Itálie	478 ▼
Polsko	479 ▼	Polsko	470 ▼	Lichtenštejnsko	476 ▼
Řecko	474 ▼	Lotyšsko	463 ▼	Řecko	461 ▼
Portugalsko	470 ▼	Itálie	457 ▼	Rusko	460 ▼
Rusko	462 ▼	Portugalsko	454 ▼	Lotyšsko	460 ▼
Lotyšsko	458 ▼	Řecko	447 ▼	Portugalsko	459 ▼
Lucembursko	441 ▼	Lucembursko	446 ▼	Lucembursko	443 ▼
Mexiko	422 ▼	Mexiko	387 ▼	Mexiko	422 ▼
Brazílie	396 ▼	Brazílie	334 ▼	Brazílie	375 ▼

Zdroj dat: Kramplová, I., 2002. *Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním*

Knihy do každé rodiny

Chytromil Knižek se odstěhoval s rodinou z malého bytu ve městě do velkého domu na vesnici. Leckdo by si mohl myslet, že pan Knižek chtěl, aby jeho čtyři děti pobývaly na čerstvém vzduchu a měly blízko do přírody. Ale to nebyl pravý důvod stěhování. Knižkovým se do bytu zkrátka už žádné další knížky nevešly.

- Opravdu mají Knižkovi knížky v každé místnosti?
- A kde máte doma knížky vy?
- Kde si doma čteš?
- Dokresli k domku šipky, kde jsou tvoje oblíbená čtecí místa.

METODICKÁ ČÁST

Čtenářem se snadněji stává ten, kdo mezi knihami vyrůstá. Na pracovním listu si představíme rodinu Knižkových, která knihami žije, a pokusíme se napravit některé zkreslené představy o čtenářích.

ČTOU VŠECHNY GENERACE

Čtenářství je celoživotní záliba a buduje se od narození. Proto rodiče a další z rodiny nabízejí dětem hrací knihy či omyvatelná lepopřelá, ačkoli batolata se do nich zakusují, nebo miminům předčítají, přestože děti ještě ani nemluví. Čtení je návyk a lépe si knihu do svého života zařadí ten, kdo vidí u svých nejbližších, jak v knihách hledají rozptýlení, zábavu, napětí či poučení. Stává se, že lidé v produktivním věku čtou méně, protože mají méně času. Pak se snaží utrhnout si chvíli s knihou třeba při vaření nebo koupání.

- *Povídejte si s dětmi, kdo z jejich nejbližších čte a při jakých příležitostech. Nesetrvávejte jen u situací, kdy dospělý čte dětem, ale povzbuzujte holčičky a kluky, ať vyprávějí, kdy si lidé v jejich okolí (rodiče sourozenci, prarodiče) čtou sama sami pro sebe.*

KNIHY NEJSOU NEDOTKNUTELNÉ

Ve snaze představit knihu jako něco hodnotného a mimořádného vytvářejí pedagogové v dětech z rodin, kde se čtení příliš nepěstuje, dojem, že kniha je zboží mimořádně choulostivé. Takový ostych není v době současných technologií potřeba. Kniha je zboží, není žádná tragédie, pokud se zašpiní, ošoupe v batohu či navlhne. Nenabádáme samozřejmě k ničení knih, ale přiznejme si, že samo čtení je důležitější než jednotlivý výtisk, který se čtením poničil.

- *Dejte s dětmi dohromady čtenářskou mapu, ve které zachytíte každodenní příležitosti ke čtení – cestování v hromadné dopravě, čekání u lékaře, před usnutím, na zahradě, na pláži apod.*

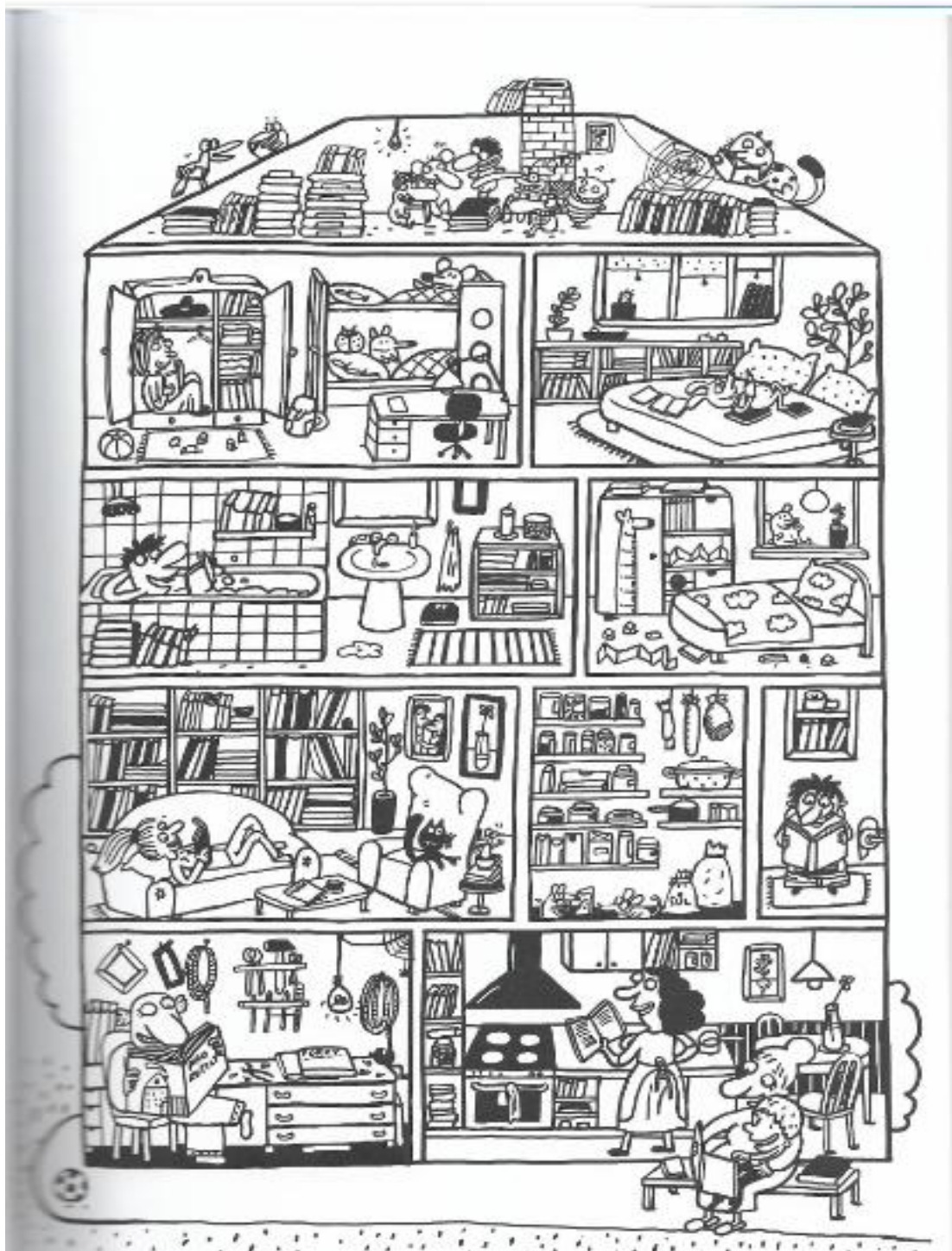
MÍT SVÉ ČTENÁŘSKÉ DOUPĚ

Obrázek na pracovním listě ukazuje, kde všude se dá číst. Někdo čte rád vleže, jiný si rád zaleze do skryše – třeba šatní skříň nebo pod stůl.

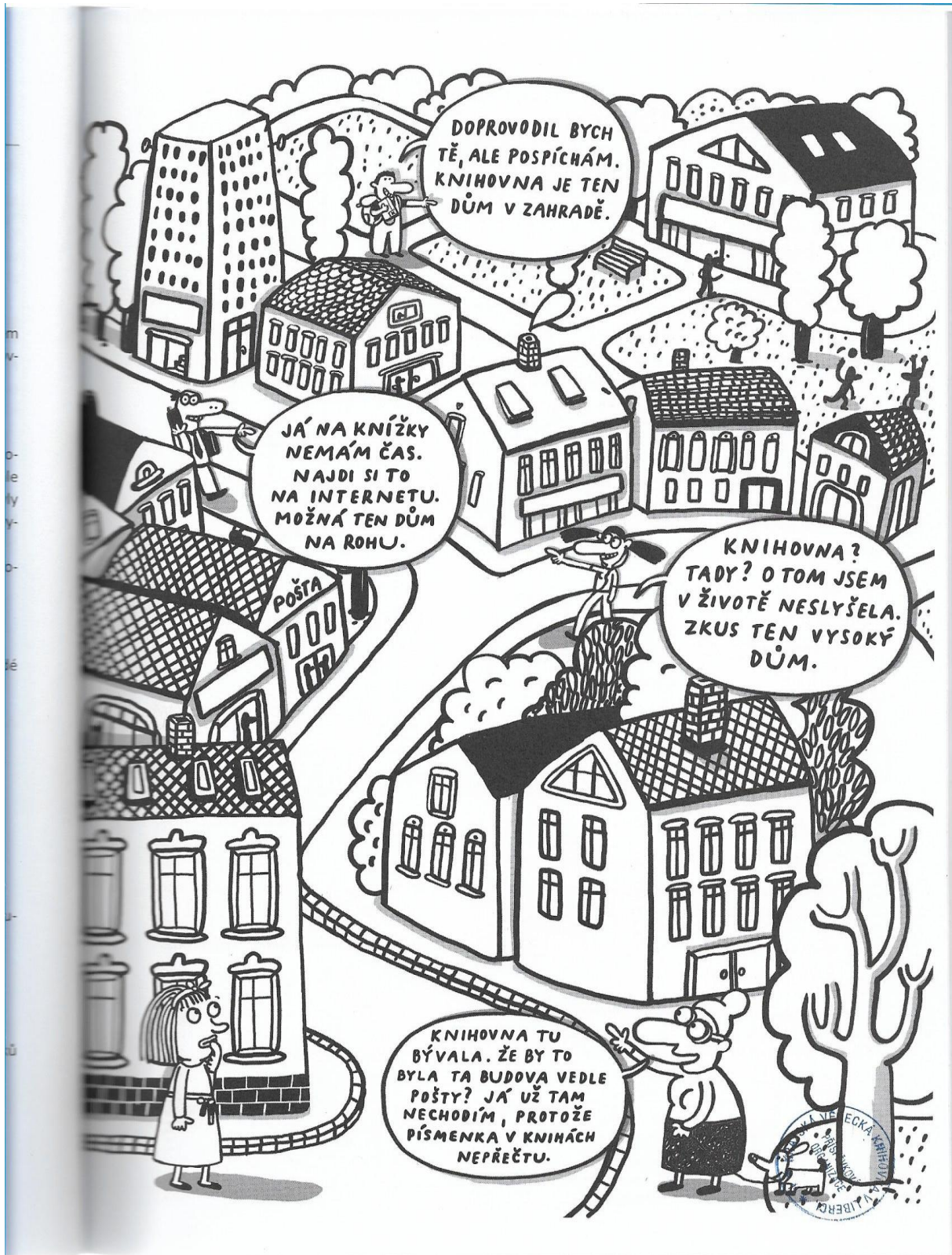
- *Ptejte se dětí, zda a jaké mají doupě, kam si rády zalezou s knihou.*

PRÁCE S LISTEM

Povídejte si nad obrázkem, vymýšlejte s dětmi, o čem jsou knihy, které jednotliví členové domácnosti čtou, hledejte knihy v různých skryších i na neobvyklých místech. Bez knih je jen spíž.

Zdroj dat: Smolíková, K., 2017. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství.*

Zdroj dat: Smolíková, K., 2017. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství.*

Zdroj dat: Smolíková, K., 2017. *Zakousněte se do knihy: pracovní listy k rozvoji čtenářství.*

Postavy do knihy

Na knižní obálce často najdeme zobrazené hrdiny příběhu. Popřemýšlej, o kom by měl být příběh, který by podle tebe stál za přečtení. Slova ti napoví.

- Už víš! Tak takovou obálku nakresli!

